בס"ד

"הדף היומי לתולדותינו"

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

Rabbi Shmuel Yaniv, Givat Shmuel:

The State of Israel was established in the year 5708 to the Creation of the World – and the 5,708th verse in the Torah reads, "And G-d will bring you to the Land inherited by your forefathers, and you will take possession of it, and He will do good to you…" (Deut. 30,5)

http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=13702

http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=13702

אייר תש"ע

יום העצמאות

הרב אליעזר מלמד

נערך על ידי הרב

מוקדש להצלחת
עם ישראל

למרות כל הסיבוכים והקשיים, ברוך ה' שיש לנו מדינה עצמאית, ואנו יכולים להתווכח על דרכה. כמה התקדמנו ממצבם של אבותינו בימי הגלות והשפלות. ועל כן נודה לה' בהלל וברכה על החסד הגדול שעשה עמנו בדורות האחרונים.

אמר לי אדם שזכה לעלות לארץ לפני כחמישים שנה במסגרת אחת מהתנועות החלוציות, שלא האמין שתוך זמן קצר יחסית יראה התפרקות ערכית שכזו, כאשר ראשי המדינה חשודים בפלילים, ושוכחים את מטרתם - לבנות את העם בארצו.

אבל הסכמנו שגם לא היה יכול לדמיין לפני חמישים שנה עד כמה תתפתח המדינה במספר היהודים החיים בה, בכלכלה החזקה, בעוצמה החברתית, בבניין מוסדות החינוך והתורה, ובהתיישבות המתפתחת ביהודה ושומרון, שלמרות כל הקשיים ממשיכה לגדול מבחינה כמותית ואיכותית, בקצב כפול משאר כל האזורים שבמדינת ישראל.

רמזים נפלאים ליום העצמאות ושחרור ירושלים

אינני רגיל לעסוק בתורת הרמז, אולם לכבוד הופעת ספרו החדש של הרב שמואל יניב שליט"א 'התגלות', אביא מקצת מהרמזים המופלאים שהזכיר בנוגע ליום העצמאות.

שנת הקמת המדינה תש"ח, היא השנה ה-5708 מבריאת העולם. ובפסוק ה-5708 מתחילת התורה נאמר: "והביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטיבך והרבך מאבותיך". "וְהֵבִיאֲךָ ה' אֱלֹקֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיָרַשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ."

ובפסוק ה-5700, כנגד השנה שבה התחילה השואה, נאמר: "ויחר אף ה' בארץ ההיא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה".

ובפסוק ה-5727, כנגד שנת מלחמת ששת הימים, נאמר: "ועשה ה' להם כאשר עשה לסיחון ולעוג מלכי האמורי". ומלך ירדן ששלט בירושלים נקרא 'חוסין' - אותיות 'סיחון'.

הניסיון להקדים לעלות ארצה לפני הפורענות

סיפרו תלמידי הגאון מוילנא שעלו בשליחותו לארץ לפני קרוב למאתים שנה, שכמה וכמה פעמים ראוהו כשהוא מתהלך בחדרו בסערת נפש, וכולו דאגה מהפורענויות הנוראות שחזה ליהודים בחו"ל. וחזר ודיבר פעמים רבות עם תלמידיו, שרק על ידי קיבוץ הגלויות ובניין הארץ אפשר להינצל מהייסורים הנוראים של חבלי משיח.

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

בס"ד

"הדף היומי לתולדותינו"

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

וכיוצא בזה כתב אח"כ הרב אלקלעי בספרו 'שלום ירושלים' (בפתיחה, ובפרק ד), שנכתב בשנת ת"ר: "אם תיגאלו בשיבה לארץ בשנת ת"ר - וייטב לכם; ואם לא - אז בשנת ת"ש בתשישות, עם מלך אכזר שיתיש אתכם - תעלו גם תעלו".

רמזי הפסוקים בדניאל

בדניאל ח, יג-יד: "ואשמעה אחד קדוש מדבר, ויאמר אחד קדוש לפלמוני המדבר: עד מתי החזון התמיד והפשע שומם תת וקודש וצבא מרמס. אלי עד ערב בוקר אלפיים ושלוש מאות ונצדק קודש". והחזון הזה היה לקראת הקמת בית המקדש השני, שעמד על פי המסורת 420 שנה. ומאז ועד שנת תש"ח עברו 2300 שנה.

ובדניאל יב, יב: "ומעת הוסר התמיד ולתת שיקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים. אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלוש מאות שלושים וחמישה". הרי שני מספרים - 1290, 1335.

מעת שהתגבש האסלאם כדת במותו של מוחמד (632), ונוצרה האימפריה האסלאמית ששלטה במזרח התיכון ועיכבה את חזרת ישראל לארצם, עברו 1290 שנה עד שאומות העולם החליטו בחבר הלאומים (1922) שהממשלה הבריטית תהיה אחראית לייסד בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל.

ו-1335 שנים אחר התגבשות האסלאם, בתשכ"ז, שחררה מדינת ישראל את ירושלים והר הבית.

מסורות מהגר"א

מסורת היתה מהגאון מוילנא, שישנם שני ימים בספירת העומר שהקליפה אינה שולטת בהם, והם מסוגלים לבניין הארץ ולהחשת הגאולה. יום העשרים לעומר (ה' באייר - יום הקמת המדינה) ויום ה-42 לעומר (כ"ז באייר, יום תחילת שחרור ירושלים). ולכן בעת שעלו תלמידיו לארץ ליישב את ירושלים בשנת תקע"ב, כיוונו את יום עשרים לעומר להנחת היסוד להקמת 'בית מדרש אליהו' על שם רבם. ואמרו אז תלמידי הגאון ברוח קודשם, כי על ידי הנחת היסוד לבית המדרש ביום זה נפתח חלון במחיצת הברזל שבין השמים לארץ, להחזרת החיבור של זכות אבות שהיה נפסק מאז חורבן בית המקדש.

וכן אח"כ כיוונו ממשיכיהם להניח ביום העשרים לעומר את אבן הפינה לשני הבתים הראשונים לשכונה החדשה שנבנתה מחוץ לחומות - "נחלת שבעה", בשנת תרכ"ט.

וביארו שיום זה הוא "יסוד שבתפארת", שכולל את כל הספירות, ורומז להשפעת מידתו של יעקב אל יוסף, שבכוחו להתגבר על שרו של עשו לבנות את הארץ (עפ"י ספר 'קול התור' פרק חמישי עמ' 114, 'מוסד היסוד' עמ' 184, מדרש שלמה עמ' 53).

ורבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, היה מדגיש את יום עלייתו של מרן הרב קוק זצ"ל לארץ, שהיה בכ"ח באייר שנת תרס"ד, שמאותו יום החל להאיר בעולם אור תורת ארץ ישראל.

ששים ריבוא

מובא בשם הגאון מווילנא בספר קול התור (א, ט): "ענה רבנו, אם יהיה אפשר להעביר לארץ ישראל ששים ריבוא בפעם אחת, צריכים לעשות זאת מיד, כי מספר זה של ששים ריבוא כוח גדול ושלם להכריע את הס"מ (השטן) בשערי ירושלים". ואכן בעת הקמת המדינה היו בארץ קצת יותר מששים ריבוא יהודים, ובמלחמת ששת הימים היו ששים ריבוא גברים.

---

http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=1161

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

בס"ד

"הדף היומי לתולדותינו"

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

ח - עבודה עברית

הרב אליעזר מלמד

א - העדפת יהודי בקנייה ומכירה

נאמר בתורה (ויקרא כה, יד): "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר **לַעֲמִיתֶךָ** אוֹ קָנֹה מִיַּד **עֲמִיתֶךָ** אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו". ולכאורה יש בפסוק זה אריכות מיותרת, כי מספיק היה לומר: וכי תמכרו ממכר או תקנו, אל תונו איש את אחיו, ומדוע הוסיפה התורה פעמיים את המילה '**עמיתך**'. מכאן למדו חכמינו ז"ל בספרא, שבאה התורה להורות לנו, שבכל קנייה או מכירה שאנו מבצעים, יש להעדיף את עמיתך, דהיינו את זה שעמך, שהוא אחיך היהודי.

כמובן, אין הכוונה לאסור על בעל חנות למכור את מוצריו לגוי. אלא הכוונה היא שכאשר יש לאדם דבר מסוים למכירה, למשל מכונית, ששני קונים מעונינים לקנותה, אחד יהודי והאחר גוי, עליו להעדיף את היהודי על פני הגוי. ואפילו אם הגוי מוכן לשלם מעט יותר, גם אז צריך להקדים את היהודי. ודין זה נוגע גם לגבי קנייה בחנות, שיש להעדיף לקנות בחנות של אחיך היהודי על פני קנייה בחנותו של גוי, גם כאשר החנות של היהודי יקרה במעט. שזהו מה שלימדה אותנו התורה באומרה: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר **לַעֲמִיתֶךָ** אוֹ קָנֹה מִיַּד **עֲמִיתֶךָ**".

ומניין לנו שגם כאשר הגוי מוכן לשלם יותר או למכור בזול יותר, עדיין מצווה להעדיף את היהודי? ממצוות הלוואה. שגם בהלוואה מצווה להעדיף את היהודי (ב"מ עא, א), והרי ידוע שמותר להלוות לגוי בריבית ואילו ליהודי אסור, אם כן, כשהתורה מצווה אותנו להקדים ולהלוות ליהודי, פירושו של דבר שאפילו אם על ידי העדפת היהודי נפסיד את הריבית שהגוי אמור היה לשלם לנו, עדיין מצווים אנו להקדים את היהודי.

מכאן יש ללמוד שאפילו אם המחיר שהיהודי תובע עבור אותו מוצר גבוה במעט, עדיין מצווים אנו להקדימו. וכן כשאנו מוכרים, והגוי מציע מחיר מעט גבוה מהמחיר שהיהודי מוכן לשלם, בכל זאת עלינו להקדים את היהודי (אהבת חסד ח"א ה, ז). לסיכום, ברור שכדי לקיים את מצוות העדפת היהודי עלינו להיות מוכנים להפסיד מעט כסף, אלא שעדיין נותרה השאלה, עד כמה עלינו להשקיע מכיסנו כדי להעדיף את היהודי?

כמה דעות יש בזה. יש אומרים, שאם המחיר של המוכר היהודי גבוה בשליש, עדיין צריכים להעדיף לקנות אצלו, אבל אם המחיר גבוה ביותר משליש, אין חיוב להעדיפו (שמועה בשם הרב קוק. אמנם מסתבר שהדרכה זו נאמרה לשעתה במקרה מסוים). ולדעת הרב ישראלי (חוות בנימין ח"א כב), עד הבדל של שישית יש להעדיף את היהודי.

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

ורוב הפוסקים השאירו את הנושא לא מוגדר, ורק קבעו שאם המחיר של היהודי גבוה במעט, עדיין יש להעדיפו, אבל לא הגדירו מה זה מעט ומה זה הרבה (אהבת חסד שם). יתכן שבכוונה לא הגדירו זאת, כדי שכל אחד יוכל להחליט בכל מקרה ומקרה לפי יכולתו.[1]

ב - עבודה עברית

כשם שיש מצווה להעדיף לקנות אצל יהודי וכן למכור ליהודי, על אחת כמה וכמה שיש להעדיף פועל יהודי על פני פועל שאינו יהודי.

ראשית, ישנו יסוד עקרוני, שתמיד צריך אדם להעדיף את קרוביו. למשל, מי שיש לו יכולת להלוות כסף, ושני אנשים מעונינים ללוותו, אחד קרוב והשני רחוק, אזי יש להקדים את הקרוב. וכן אם אחד גר בשכנותו והשני אינו גר בשכנותו, יש להקדים את החבר השכן. ולמדו זאת מהפסוק (שמות כב, כד): "אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי - אֶת הֶעָנִי **עִמָּךְ**". '**עִמָּךְ**' היינו הקרוב יותר, לכן קרוב משפחה קודם לשכן, שכן קודם למי שאינו שכן, המתגורר בעירך קודם למי שאינו מתגורר בעירך, בן עמך קודם לבן עם אחר (ב"מ עא, א). הרעיון של הכלל הזה פשוט והגיוני: כדי לפתור את כל המצוקות בעולם, יש להתחיל ולתקן לפי הסדר, מהמעגל הקרוב לרחוק יותר. ואותו הכלל קיים גם לגבי עם ישראל כולו, שיש להקדים יהודי על פני גוי. כך הוא לגבי קנייה ומכירה, כך לגבי הלוואה וכך גם לגבי פועל יהודי.

בנוסף לכך, חשוב לציין שבנושא העבודה ישנה חשיבות יתירה להקדמת פועל יהודי על פני גוי, הואיל וכאן מצטרפת גם מצוות הצדקה, שהרי אדם שלא מוצא עבודה, קרוב להיחשב עני, וממילא כולנו מצווים להקימו ולהחזיקו, והדרך הטובה והמוצלחת ביותר היא על ידי נתינת עבודה.

כלומר, לגבי העדפת פועל יהודי על שאינו יהודי ישנן שתי מצוות: האחת - המצווה הכללית להעדיף את בני עמנו בכל דבר, והשניה - מצוות הצדקה, שהיא כבר הרבה יותר מוחלטת ומחייבת מהמצווה הכללית.

ג - ממצוות הצדקה להעסיק יהודים

כדי להבין עד כמה מצוות צדקה מחייבת, נצטט את לשון ה'שולחן-ערוך' (יו"ד רמח, א):

> "כל אדם חייב ליתן צדקה, ומי שנותן פחות ממה שראוי לו ליתן, בית הדין היו כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות, עד שיתן מה שאמדוהו שיכול ליתן, ואפילו יורדין לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן".

אמנם כיום אין ביד בית הדין כוח לכוף למצוות הצדקה. ולגבי העסקת פועל יהודי, גם בזמן שהיה לבית הדין כוח, לא היתה אפשרות לקבוע על מי החובה להעסיק את המובטל היהודי. מכל מקום, אפשר ללמוד מכאן עד כמה גדול חיובה של מצוות הצדקה, שאפילו כופין על קיומה.

---

1. אולי אפשר לומר מתוך השוואת דין הקנייה והמכירה להלוואה, שבערך עד הבדל של כחמישה אחוז, שהוא הריבית הניתנת לשנה, יש להעדיף את היהודי. ואמנם אפשר היה לחשב ריבית של חודש או ריבית של שנתיים, מ"מ כך מקובל כיום לחשב, וזו גם העדפה סבירה שאינה גורמת הפסד גדול.

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

ואם יבוא אדם ויאמר, צדקה אני מוכן לתת, אבל העסקת פועל יהודי אינה נחשבת לצדקה, ולכן אני מעדיף לקחת את הפועל הזול והמיומן יותר.

תשובה לכך מצויה ברמב"ם ושולחן-ערוך (יו"ד רמט, ו-יג), שם נפסק להלכה, שיש שמונה מעלות בצדקה, זו למעלה מזו, ונזכיר כאן חלק מהמעלות. המדרגה הנמוכה ביותר בקיום הצדקה היא נתינת צדקה בעצב, באופן שנגרמת אי נעימות לעני. למעלה מזה, נתינת צדקה בסבר פנים יפות, אבל רק לאחר שהעני פנה ביוזמתו וביקש עזרה. למעלה מזה, נתינת צדקה עוד לפני שהעני בא לבקש. למעלה מזה, לתת צדקה בסתר, באופן כזה שהעני איננו מתבייש כל כך, מאחר שאינו יודע ממי קיבל את העזרה. מדרגה יותר גבוהה היא שאפילו הנותן אינו יודע למי נתן, הואיל ונתן את הצדקה דרך אדם שלישי, הממונה על קופת הצדקה. והמדרגה העליונה ביותר, שאין למעלה ממנה, היא לתת לעני עבודה, דהיינו למצוא לו מקור פרנסה קבוע, כך שיוכל לעמוד על רגליו בכוחות עצמו, שהרי באופן הזה אין לו שום בושה, והרי הוא במעלה עוד יותר גדולה מנותן צדקה בסתר. ועוד, שהפתרון בנתינה כזו הוא לטווח ארוך, ויש בכך מצווה נוספת, שנאמר (ויקרא כה, לה): "וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ". הרי לנו, שהעסקת פועל יהודי שאין לו עבודה, היא הצדקה המעולה ביותר שאין למעלה ממנה.

כשם שעל כל אחד מאיתנו כפרט, מוטלת החובה להשתדל להעסיק פועלים יהודים, כך גם על המדינה ככלל מוטלת החובה להלחם באבטלה וליצור מקומות תעסוקה עבור יהודים. וכך אמרו חז"ל (בבא בתרא י, א): "גדולה הצדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר (ישעיהו נו, א): כֹּה אָמַר ה' שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת".

ד - אי נעימות

אחת הסיבות שגורמות למעסיקים רבים להעדיף פועל שאינו יהודי על פני פועל יהודי, היא הטענה, שלא נעים לצוות על פועל יהודי ולבקש ממנו את מה שמבקשים מפועל שאינו יהודי.

טענה זו ישנה נושנה, וכבר חכמינו במסכת אבות (אבות א ה) התייחסו אליה: "יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: יהי ביתך פתוח לרווחה, ויהיו עניים בני ביתך". וכן למד האמורא רבא מדברי המשנה "יהיו עניים בני ביתך", שיש להעדיף לקיחת פועל יהודי גם לעבודות הבית הפשוטות והבזויות (ב"מ ס, ב). ואין להתחשב בטענה, שנעים יותר לצוות על גוי מאשר על יהודי, מאחר שאם לא יקחו את היהודי לעבודה, יישאר ללא פרנסה, דבר שבודאי הרבה פחות נעים.

וכך פסק הרמב"ם (רמב"ם הל' מתנות עניים י, יז):

> "ציוו חכמים שיהיו בני ביתו של אדם עניים ויתומים במקום העבדים, כי מוטב לו להשתמש באלו ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו, ולא יהנו בהם זרע חם, שכל המרבה עבדים, בכל יום ויום מוסיף חטא ועוון בעולם. ואם יהיו עניים בני ביתו, בכל שעה ושעה מוסיף זכויות ומצוות".

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

ה - בעיית השכר

לאחר שלמדנו שמצווה להעסיק פועלים יהודים, ושיש להקדימם על פני פועלים שאינם יהודים, נשארה לפנינו הבעיה המרכזית - בעיית השכר. בדרך כלל, העסקת פועל יהודי עולה יותר מאשר פועל שאינו יהודי, ואם כן, נשאלת השאלה, האם בכל מקרה צריך להעדיף את היהודי אפילו אם מחירו כפול, או שישנה הגדרה, שעד להפרש בסך של אחוז מסוים יש להעדיף את היהודי, וממנו ולמעלה, אין חובה להעדיף את היהודי?

שלוש דעות עיקריות ישנן בזה: לדעת הרבה פוסקים, כמו בדין קנייה או מכירה, יש להעדיף את היהודי אפילו אם הוא יקר במעט, אבל אם הוא יקר בהרבה, אין חיוב להקדים את היהודי.

לדעה השניה יש גבול למצווה, עד שליש או עד שישית. בשם הרב קוק זצ"ל נמסר, שצריך לתת לפועל היהודי עד שליש יותר, ומכאן ואילך אין חובה לקחת פועל יהודי (אך יתכן שדבריו נאמרו לתקופתו בלבד). לדעת הרב ישראלי, עד שישית יש להוסיף לפועל יהודי על פני נוכרי, ומעבר לזה אין חובה (חוות בנימין ח"א כב). וגם כאשר אין חובה לקחת פועל יהודי, כי הוא יקר ביותר משישית או שליש, מכל מקום ישנה בזה מצווה, שהרי, כפי שלמדנו, בהעסקת היהודי מקיימים גם את מצוות הצדקה.

עוד צריך לציין, שפעמים רבות שכר הפועל היהודי אמנם גבוה בהרבה מזה של הנכרי, אבל חשבון המשכורת הוא לא החשבון היחיד שיש לערוך, אלא צריך לחשב גם את תפוקת העבודה ואת הנזקים שפועלים ערבים עלולים לעשות בעת העבודה. לאחר החשבון הכולל יש לבדוק אם אכן העסקת הפועל היהודי יקרה מזו של הנכרי, ואם יתברר שהעסקתו יקרה במעט בלבד, לכל הדעות, מוטלת עלינו חובה להעדיף את היהודי.

ו - דעת הרב עוזיאל

הדעה השלישית והמחמירה ביותר היא דעתו של הרב בן ציון מאיר עוזיאל, שהיה הרב הראשי והראשון לציון בעת הקמת המדינה. לדעתו, אין לדבר הזה שיעור, וכל זמן שישנם פועלים יהודים מובטלים, ישנה חובה להעסיק פועל יהודי ולשלם לו משכורת שאפשר לחיות ממנה, כפי שמקובל בחברה היהודית. ולכן אין להשוות את משכורת היהודי למשכורתו של הנכרי, ויש לשלם ליהודי את משכורתו, אפילו אם היא יקרה פי שניים או פי שלושה מהמשכורת שנותנים לפועל הנכרי. הסיבה לזה, שמוטלת על כולנו אחריות הדדית לדאוג איש לרעהו, ולכן מוטל עלינו החיוב לדאוג לפרנסת כל אחינו היהודים, באופן כזה שיוכלו לחיות בכבוד. כלומר, שכר המינימום לא צריך להיות מושפע, לדעת הרב עוזיאל, מההיצע והביקוש שישנו בשוק לגבי עובדים אלו, או מהתחרות בעובדים הנוכרים, אלא על החברה והמעסיקים מוטלת החובה להקדים פועל יהודי לגוי, ולשלם משכורת שתאפשר לו רמת-חיים סבירה ביחס לאחיו היהודים.

כראיה לזה, הזכיר הרב עוזיאל את ההלכה לגבי אדון של עבד עברי, שחייב לספק לעבדו רמת-חיים מקבילה לרמתו של האדון. וכפי שדרשו חז"ל במסכת קידושין (קדושין כ, א): "כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ, עמך במאכל ועמך במשתה". כלומר, העבד צריך לקבל תנאי

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

חיים ברמתו של האדון. ומזה ניתן ללמוד, שגם מעסיק צריך לדאוג שלפועל שלו תהיה משכורת שהוא יוכל להתקיים ממנה בכבוד, יחסית למקובל במדינה (משפטי עוזיאל חו"מ מד).

להלכה נראה, שזוהי חובתה של המדינה היהודית, לדאוג שלכל היהודים תהיה פרנסה בכבוד, אולם לא ניתן להטיל חובה זו על המעסיק היחידי, שצריך להתחרות בשוק מול מתחריו שמעסיקים פועלים זולים בהרבה. אלא שגם על היחיד מוטלת המצווה לחפש דרכים כיצד להעסיק יותר פועלים יהודים תוך קידומו של העסק ליותר יעילות ורווחיות.

ז - הבעיה בהעסקת ערבים

עד כה עסקנו במצווה להעדיף פועל יהודי על שאינו יהודי מטעמים חיוביים, דהיינו מצד המצווה של "קָנֵה מִיַּד עֲמִיתֶךָ" - כלומר מיד אחיך היהודי. וכן מצד מצוות הצדקה, שכאשר ישנם פועלים יהודים מובטלים, מוטלת על כולנו המצווה לעזור להם, והצדקה המעולה והמשובחת ביותר היא לתת להם עבודה.

אבל אין להתעלם מכך שישנן כיום סיבות נוספות שלא לתת עבודה לפועל ערבי, לא רק מהצד החיובי של העדפת היהודי, אלא גם מן הצד השלילי, שלא לתת פרנסה לערבי.

ושלושה טעמים לכך. ראשית, מצווים אנו במצוות ישוב הארץ, כלומר מצווים אנו לרשת את הארץ, כדי שתהיה בידנו ולא ביד אומה אחרת, כפי שהגדיר את המצווה הרמב"ן (עיין לעיל ג, א-ב). ומאחר שעדיין נטוש מאבק על ארץ ישראל, ועדיין הערבים לא הסכימו בלב שלם שהארץ שייכת לנו, מוטלת עלינו המצווה למנוע את אחיזתם בארץ, עד כמה שיותר, ובכך למנוע את האפשרות שלהם להיאבק כנגד ישיבתנו כאן. וברור הוא, שעל ידי נתינת מקומות תעסוקה לערבים אנו גורמים לתוצאה הפוכה: מחזקים את אחיזתם בארץ, ולא מאפשרים להם לחשוב ברצינות על הגירה.

מצווה שניה, הקשורה לזה, היא מצוות "וְלֹא תְחָנֵּם" (דברים ז, ב). ופירושה: שלא לתת לגויים חנייה בקרקע של ארץ ישראל. כלומר, אסור למכור לגוי, שאיננו גר-תושב, קרקע או בית בארץ-ישראל. גר-תושב הוא גוי שהסכים לקבל על עצמו את שבע מצוות בני נח, וגם הסכים לקבל את עיקרי אמונת ישראל, ואת העובדה שהארץ הזו שייכת לנו (כמבואר לעיל ה, א-ב). ושוב, מאחר שלצערנו רבים מהערבים אינם מכירים בכך שארץ-ישראל שלנו, ממילא אסור למכור להם בארץ בית או קרקע. ואף שבפועל מי שמעסיק ערבי, אינו מוכר לו בית או קרקע, מכל מקום הוא מסייע לחנייתו והישארותו בארץ ישראל. ואמנם כל אחד באופן פרטי יכול לומר שגם בלעדיו הערבי כבר גר בארץ. אולם הציבור ככלל אינו יכול לומר כך, שכן בסופו של דבר, על ידי העבודה שאנו נותנים לערבים, אנו מחזקים את אחיזתם ואת חנייתם בארץ. המציאות היא שבעקבות ההתיישבות היהודית בארץ ישראל במאת השנים האחרונות, היגרו לארץ מאות אלפי ערבים שבאו לחפש עבודה בהתיישבות היהודית המתפתחת. יש להניח ולקוות, שאם בהדרגה נלך ונמעט את תופעת העסקת הערבים, ההגירה הערבית החוצה תתגבר, ואלו שיישארו בארץ יהיו קרובים יותר להגדרה של גר-תושב.

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָהּ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

לצערנו, בתקופה האחרונה נתווסף עוד שיקול כנגד העסקת ערבים, והוא מצד החיוב של "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם". שכן אירעו מקרים, שפועלים שהיו נחשבים במשך שנים ארוכות לנאמנים, קמו על מעסיקיהם ורצחום נפש. ואפילו אם הפועלים של מעסיק זה אינם עוסקים ברציחה, מכל מקום, ריבוי הפועלים הערבים בתוך הערים היהודיות מאפשר לרוצחים לבצע את זממם ביתר קלות.

לסיכום, אף שכבר למדנו שלדעת הרבה פוסקים, כאשר הפועל היהודי יקר באופן משמעותי מהפועל שאינו יהודי, אין חיוב לקחת דווקא את הפועל היהודי. מכל מקום, לאחר שהצטרפו הנימוקים השוללים העסקת ערבים, יתכן שיש להעדיף, בכל מקרה, פועל יהודי. אבל חיוב זה הוא על הממשלה ולא על האזרח הקטן; ועל כל אחד מאתנו מוטלת החובה להשתדל עד כמה שאפשר להימנע מהעסקת ערבים עוינים.

וכל זה אמור כמובן לגבי ערבים, אבל לגבי גויים אחרים, שאינם נאבקים נגדנו על הארץ, אין שום סיבה לשלול את העסקתם, כל זמן שהיא אינה על חשבון הפועל היהודי.

יש להוסיף, שכל מה שאמרנו שצריך להשתדל שלא להעסיק ערבים, הכוונה שמלכתחילה עדיף שלא להעסיק ערבים שאינם ראויים למעמד של 'גר-תושב', אבל בפועל כאשר מעסיקים פועל ערבי, חייבים להתייחס כלפיו במלא הכבוד וההגינות. אסור לבזותו, לעושקו ולהלין את שכרו. ראשית, מפני חובת ההגינות של מעסיק כלפי העובד. שנית, יתכן שערבי זה הוא הגון וטוב, ובכלל ההגדרות של "גר תושב", שכלפיו אנו חייבים להתייחס לא רק בהגינות אלא אף בחסד (ועיין לעיל ה, א-ב).

ח - בניית בית בהתיישבות

בהמשך להלכות הקודמות, נשאלתי פעמים רבות, מאנשים שרוצים לבנות את ביתם בשומרון, ולמרות מאמציהם הממושכים, לא הצליחו למצוא במחיר סביר קבלן שמעסיק פועלים יהודים בלבד. כי אלה שהעסיקו יהודים בלבד דרשו מחיר כפול כמעט מהמחיר שהציעו קבלנים אחרים. ראשית, משום שהפועלים היהודים יקרים יותר, ועוד, שרוב הפועלים היהודים מתגוררים בערים הגדולות, וכדי להביאם לאתר הבנייה בשומרון, צריך לארגן להם הסעה שעולה כסף רב, וכן צריך לשלם להם עבור זמן הנסיעה. לעומתם הפועלים הערבים מתגוררים קרוב לאזור הבנייה, כך שבנוסף לזה שהם מקבלים משכורת נמוכה יותר, נחסכת בהעסקתם גם ההסעה. אם כן השאלה האם במצב שהפועלים היהודים יקרים בהרבה, צריך להעדיף אותם. והשאלה בדרך כלל יותר חריפה, יתכן שאם יצטרכו לבנות עם פועלים יהודים יקרים ימנעו מבנייה, או שיצטרכו לבנות חדר אחד פחות.

תשובה: המצווה להעסיק פועלים יהודים מורכבת משני חלקים. האחד - שיש להעדיף תמיד פועל יהודי על פועל שאינו יהודי, מצד הערבות ההדדית ומצד מצוות הצדקה. אבל בזמן שאין פועלים יהודים המחפשים עבודה בתחום זה, ממילא מותר לקחת, ללא חשש, פועלים שאינם יהודים. וגם כאשר ישנם יהודים שמחפשים עבודה בתחום זה, אם הם הרבה יותר יקרים, אין חובה על

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָהּ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

האיש הפרטי לשלם להם משכורת גבוהה בהרבה ממשכורתו של הפועל הנכרי. אלא שכאן עולה הבעיה השניה, שעל ידי העסקת הערבים אנו מחזקים את אחיזתם בארץ, דבר שפוגע במצוות ישוב הארץ ומצוות "לא תחנם". אבל למעשה, אע"פ כן עדיף לבנות את הבית בשומרון, כי בסופו של דבר, המגמה המרכזית שלנו היא לחזק את האחיזה היהודית בארץ, ומבחינה זו, ודאי שהנחת היסוד היא שיש לבנות את הבית, ולכן אם לא ניתן לבנות אותו על ידי יהודים, יש לבנותו על ידי ערבים.

יחד עם זאת, יש להשתדל לשתף עד כמה שיותר פועלים יהודים בעבודה. כי גם אם הקבלן אינו יכול להתחייב שכל הפועלים יהיו יהודים, ודאי הוא יכול להתחייב שחלקם יהיו יהודים. למשל, לא קשה למצוא רצפים יהודים, וכן צבעים, חשמלאים ושרברבים. גם נהג המשאית שמביא את החומרים יכול להיות יהודי, וכן את החומרים אפשר לרכוש בבית חרושת של יהודים. אם כן למסקנה, יש להציע, שבמקרה שלא נמצאו קבלנים שמעסיקים יהודים בלבד, יש לנסות למצוא קבלן שמעסיק יותר יהודים. ורצוי לציין בחוזה, שעבודות אלו ואלו ייעשו דווקא על ידי יהודים. וכך בעזרת השם, במשך הזמן יחזרו יותר ויותר פועלים יהודים לעבודות הקדושות הללו, אחרי שיראו כי הם רצויים ומבוקשים על ידינו.

ט - פיתוח ותיעוש שיטת הבנייה

במשך שנים התאמצו רבים לעודד יהודים לחזור לעבודות הבניין, אך המאמצים לא נשאו פירות. רבים התחילו לעבוד בבניין, כי קיבלו בתחילה תמריצים, אולם במשך הזמן נוכחו שהמשכורת, גם כשהייתה סבירה, אינה מפצה על העבודה הקשה. הם ראו את חבריהם מרוויחים יותר בעבודות קלות בהרבה, ועזבו את עבודת הבנייה. הנשארים בתחום הם בודדים שנהנו מאוד מעבודת הבנייה והצליחו בה, ובדרך כלל נעשו קבלנים קטנים או קבלני משנה, או פועלים שאינם מוכשרים לעבודות אחרות ובלית ברירה נשארו בתחום, ובדרך כלל הם עובדים לא מקצועיים ומשכורתם נמוכה. וכך יוצא שלמרות כל המאמצים, קשה מאוד לארגן בנייה בשיטות הרגילות על ידי פועלים יהודים.

גם בישוב הר ברכה התמודדנו עם הבעיה הזו. אולם התברר שאם נתעקש למצוא פועלים יהודים, בניית הישוב לא תתקדם בקצב הנדרש, של כמה עשרות בתים בשנה. כאשר עמדה השאלה, האם להעסיק ערבים, שאולי שונאים אותנו, ולהמשיך לבנות בקצב הנדרש, או שלא להעסיקם ולא לבנות בקצב הנדרש, נפסקה ההלכה כפי שנזכר בהלכה הקודמת שצריך להמשיך לבנות עם פועלים נוכרים, ובשעת הצורך אף ערבים.

אולם כדי לצמצם את הבעיה, מצאנו כי הפתרון הנכון הוא לפתח שיטות בנייה מודרניות, ובכך לצמצם את ההזדקקות לעבודת כפיים זולה. אמנם תמיד היו שפקפקו בשיטות המודרניות, כי אינן בדוקות מספיק, והבית אינו נראה כמו בית רגיל. אולם בזכות ההליכה לכיוון המתועש והמודרני, בתים רבים נבנו במהירות, מספר הפועלים הערבים צומצם מאוד, ועלויות הבנייה לא עלו אלא אף פחתו במקצת.

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנֶהָ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל

יום ב', ה' באייר תשע"א (09 במאי)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

בתוך כך התברר כי זו הדרך היעילה ביותר לצמצום העבודה הערבית בענף הבנייה. אם לצורך בניית בית בעבודה רגילה צריכים כששה פועלים למשך שמונה חודשים, אזי בשיטות המתועשות, בהן יוצקים קירות שלמים לתוך תבניות מוכנות, צריכים כשלושה פועלים למשך חודשיים של עבודה רצופה. בדרך זו מספר העובדים מצטמצם לכשמינית. בנוסף לכך, כאשר העבודה חדישה ומתועשת, יותר פועלים יהודים משתתפים בה.

ויהי רצון שנזכה ויתקיימו בנו דברי הנביא ישעיה (סה, כא-כה):

"וּבָנוּ בָתִּים וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְאָכְלוּ פִּרְיָם. לֹא יִבְנוּ וְאַחֵר יֵשֵׁב לֹא יִטְּעוּ וְאַחֵר יֹאכֵל, כִּי כִימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי וּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם יְבַלּוּ בְחִירָי... זְאֵב וְטָלֶה יִרְעוּ כְאֶחָד וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל תֶּבֶן וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי אָמַר ה'".

ובני העמים יחזרו בתשובה, ויבואו לסייע לבניית ארצנו, כנאמר (ישעיה ס, י):

"וּבָנוּ בְנֵי נֵכָר חֹמֹתַיִךְ וּמַלְכֵיהֶם יְשָׁרְתוּנֵךְ".

ונאמר (ישעיה סא, ה):

"וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וּבְנֵי נֵכָר אִכָּרֵיכֶם וְכֹרְמֵיכֶם".

"כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ--בְּעִיר-ה' צְבָא-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָהּ עַד-עוֹלָם סֶלָה."
מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום העצמאות שמח וטוב לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה של **יעקב זאב בן נחמה** ו**יעל בת אסתר** בתוך שאר חולי ישראל